

CĂRȚI CULT

FRANK MCCOURT

Cenușa Angelei

O COPILĂRIE IRLANDEZĂ

ART

FRANK McCOURT

CENUȘA ANGELEI

Traducere din limba engleză
și note de Iulia Gorzo

ART

Tata și mama ar fi trebuit să rămână la New York, unde s-au cunoscut, s-au căsătorit și unde m-am născut eu. Dar s-au întors în Irlanda pe când eu aveam patru ani, fratele meu, Malachy, trei ani, gemenii, Oliver și Eugene, abia împliniseră un an, iar sora mea, Margaret, era moartă și-ngropată.

Când îmi aduc aminte de copilăria mea, mă întreb cum de am supraviețuit. A fost, desigur, o copilărie nefericită – o copilărie fericită abia dacă merită pomenită. Mai rea decât copilăria nefericită obișnuită este copilăria irlandeză nefericită, iar și mai rea este copilăria irlandeză catolică nefericită.

Peste tot, oamenii se laudă și se plâng de neajunsurile primilor ani din viețile lor, dar nimic nu se poate compara cu versiunea irlandeză: sărăcia; tatăl alcoolic, bleg și gură-spartă; mama pioasă și resemnată, gemând lângă foc; preoți pompoși; învățători brutali; englezii și lucrurile înfiorătoare pe care le-am îndurat din partea lor timp de opt sute de ani interminabili.

Și, mai presus de toate, eram uzi.

În largul Oceanului Atlantic se adunau ploii grozave care o luau încetiușor în sus pe râul Shannon, stabilindu-se definitiv în Limerick. Ploaia scâldea orașul de la Sărbătoarea Circumciziei¹ până în ajun de Anul Nou. Și aducea o

¹ Sărbătoare creștină în onoarea zilei în care Cristos a fost circumcis, la opt zile după naștere, pe 1 ianuarie.

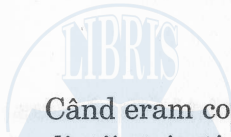
cacofonie de tuse aspră, de hârâieli bronșice, de gâfâieli astmatice, de horcăieli ofticoase. Transforma nasurile în fântâni și plămâni în bureți îmbibați cu bacterii. Se însoțea cu o întregă panoplie de leacuri: ca să-ți mai treacă guturaiul, fierbeai ceapă în lapte înnegrit cu piper; pentru căile congestionate, preparai o pastă din urzici fierte cu făină, o înveleai într-o cârpă și o trânteai așa, clocotită, pe piept.

Din octombrie până-n aprilie, zidurile din Limerick luceau de umezeală. Hainele nu se uscau niciodată: în mantourile de tweed și de lână se aciuau tot felul de forme de viață, iar uneori încolțeau specii vegetale misterioase. În cârciumi, aburii care ieșeau din corpurile și hainele jilave erau inhalați odată cu fumul de țigară și de pipă, amestecat cu emanațiile stătute de bere neagră și whisky vărsat și garnisit cu duhoarea de urină care venea dinspre latrinele unde o mulțime de bărbați dădeau la boboci salariul pe o săptămână.

Ploaia ne mâna către biserică – adăpostul și izvorul nostru de putere, singurul nostru loc uscat. La mesă, la împărțășanie, la novene, ne adunam în pâlcuri mari și ude, ațipind în lălăiala monotonă a preotului, în timp ce aburul care se înălța iar din hainele noastre se îmbina cu izul dulce de tămâie, flori și lumânări.

Limerick a căpătat renumele de oraș evlavios, când noi știam că era doar de la ploaie.

Tatăl meu, Malachy McCourt, s-a născut la o fermă din Toome, comitatul Antrim. La fel ca și taică-său, a crescut de capul lui, certat cu englezii sau cu irlandezii sau și cu unii, și cu ceilalți. A luptat în vechea IRA și, pentru o faptă comisă la disperare, s-a pomenit căutat de lege, cu o recompensă pusă pe capul lui.

Când eram copil, mă uitam la tata, cu părul lui rărit, cu dinții stricați, și mă întrebam de ce-ar da cineva bani pe un cap ca ăla. Când aveam treisprezece ani, mama tatei mi-a spus un secret: când era pruncuț, bietul tat'to a fost scăpat în cap. A fost un accident, nu și-a revenit niciodată după asta, și trebuie să ții minte că oamenii scăpați în cap pot fi așa, mai ciudați.

Fiincă se pusese preț pe capul în care fusese scăpat, a trebuit să fugă pe ascuns din Irlanda, urcând la bordul unui cargobot în Galway. La New York, cum Prohibiția era în toi, a crezut că murise și că ajunsese în iad pentru păcatele lui. Apoi a descoperit bodegile ilegale și s-a bucurat.

După ce rătăcise și băuse prin America și Anglia, tânjea să aibă tihnă în amurgul vieții. S-a întors la Belfast, care exploda în jurul lui. Să dea boalele-n casele voastre, zicea, și se întindea la vorbă cu doamnele din Andersonstown. Ele îl ispiteau cu bunătăți, dar el le refuza și-și bea ceaiul. Nu mai fuma și nu mai punea gura pe alcool, așa că la ce bun? Îi sunase ceasul și a murit la spitalul Royal Victoria.

Mama mea, fostă Angela Sheehan, a crescut într-o mahala din Limerick cu mama ei, cei doi frați, Thomas și Patrick, și sora ei, Agnes. Nu și-a văzut niciodată tatăl, care fugise în Australia cu câteva săptămâni înainte de nașterea ei.

După o noapte de băut porter în cârciumile din Limerick, taică-său vine împleticindu-se pe stradă, cântând cântecul lui preferat:

Cine-aruncă izmana la coana Murphy în licoare?

Cum toți tăceau chitic, o zise și mai tare.

Un porc de irlandez, da' stai că-l aranjez

Pe ăl de aruncă izmana la Murphy în licoare.

E într-o formă de zile mari și se gândește să se joace puțin cu micul Patrick, care are un an. Un prichindel adorabil.

Îl iubește pe tăticu'. Râde când îl aruncă tăticu' în sus. Hop-așa, Paddy mic, hop-așa, hopa sus pe întuneric, întuneric beznă, o, Cristoase, scapă copilul când să-l prindă și Patrick, bietul micuț, aterizează în cap, gângurește puțin, scâncește, amuțește. Mamaia se opintește jos din pat, grea cu un prunc în burtă – maică-mea. Cu chiu, cu vai reușește să-l ridice pe Patrick de la podea. Scoate un geamăt prelung peste copil și se înfige în tataia. Ieși afară. Afară. Dacă te mai prind pe-aici fie și numai un minut, mă pun pe tine cu toporul, bețivan zălud ce ești. Să mă bată Dumnezeu, o să atârn în ștreang din cauza ta. Ieși afară.

Tataia se ține tare pe poziții, bărbătește. E casa mea și am dreptul să stau în ea.

Ea se repede la el și el se înmoaie în fața acestui derviş rotitor, cu un copil betegit în brațe și unul sănătos zbuciu-mându-i-se în burtă. Iese împleticindu-se din casă, o ia pe stradă și nu se mai oprește până-n Melbourne, Australia.

Micul Pat, unchiu-meu, nu și-a revenit niciodată complet după asta. A crescut cam încet la minte, cu un picior hăis și cu restul corpului cea. N-a învățat niciodată să scrie sau să citească, dar Dumnezeu l-a blagoslovit în alt fel. La vârsta de opt ani, când a început să vândă ziare, știa să socotească banii mai bine decât însuși ministrul de finanțe. Nimeni nu știa de ce i se zicea Ab Sheehan, Abatele, dar tot orașul îl îndrăgea.

Pentru mama, necazurile au început în noaptea când s-a născut. Uite-o acolo pe mamaia, în pat, zvârcolindu-se și gâfâind de durerile facerii, rugându-se la Sfântul Gerard Majella, ocrotitorul gravidelor. Uite-o și pe sora O'Halloran, moașa, îmbrăcată la țol festiv. E Ajunul Anului Nou și doamna O'Halloran e nerăbdătoare să se nască pruncul mai repede, ca să poată pleca și ea la petreceri și distracție. Nu te scremi și dumneata, haide, screme-te, îi spune ea lui

mamaia. Doamne Isuse, Maica Domnului și Sfinte Iosif, dacă nu-i dai și mata zor cu copilul ăsta, n-o să se nască până de Anul Nou și atunci la ce m-am mai obosit să-mi pun rochie nouă? Lasă-l pe Sfântul Gerard Majella. Cu ce să-i fie un bărbat de folos femeii într-o cumpănă ca asta, chiar sfânt să fie? Sfântul Gerard Majella pe dracu' ghem.

Mamaia își reorientează atunci rugăciunile către Sfânta Ana, ocrotitoarea nașterilor dificile. Dar copilul nu vrea să iasă. Roagă-te Sfântului Iuda, ocrotitorul cazurilor disperate, îi zice sora O'Halloran lui mamaia.

Sfinte Iuda, ocrotitor al cazurilor disperate, ajută-mă. Sunt disperată. Geme și împinge și uite că apare capul copilului, doar capul – maică-mea –, și bate de miezul nopții, de Anul Nou. Limerick explodează de chiote, claxoane, sirene, fanfare, lume care strigă și cântă „La mulți ani“. *Should auld acquaintance be forgot*¹ și în toate bisericile clopote bătând Angelus, și sora O'Halloran plângând pentru rochia irosită, copilul ăla tot înăuntru e și eu m-am gătit toată. Da' ieși odată, copile, nu vrei? Bunica se screme o dată tare și copilul se pomenește în lume, o fetiță drăgălașă cu păr negru, cârlionțat, și ochi albaștri, triști.

O, Dumnezeule mare, zice sora O'Halloran, copila asta e la crăcana dintre ani, s-a născut cu capul în anul nou și cu curu' în ăl' vechi sau o fi cu capul în anul vechi și cu curu' în ăl' nou. Va trebui să-i scrii papei, duduie, să te lămurească în ce an s-a născut copilul ăsta și eu o să pun la păstrare rochia asta pentru la anul.

Iar copila a fost botezată Angela după Angelus care veste miezul nopții, noul an, clipa nașterii ei, și pentru că oricum era și ea un îngerăș.

¹ Începutul cântecului tradițional de Anul Nou „Auld Lang Syne“ („Vremurile de odinioară“), pe versuri de Robert Burns. În traducere, „Să dăm uitării vechile cunoștințe“.

FRANK McCOURT

*Iubește-o ca-n pruncie
De-o fi bătrână, cu chip slut
Că mamei îi duci dorul
Abia când zace-n lut.*

La școala Sfântul Vinčențiu de Paul, Angela a învățat să citească, să scrie și să socotească, iar la vârsta de nouă ani a pus în cui școala. A încercat să muncească, să fie menajeră, fată-n casă, subretă cu bonetică albă care să deschidă ușile, dar nu-i ieșea mica reverență care se cerea, iar maică-sa i-a zis n-ai stofă de așa ceva. Faci umbră pământului zadarnic. De ce nu pleci tu în America, unde-i loc de toate zădărniciile? Îți plătesc eu drumul.

Mama a ajuns la New York la țanc pentru prima Zi a Recunoștinței din vremea Marii Crize. L-a cunoscut pe Malachy la o petrecere găzduită de Dan MacAdorey și de nevastă-sa, Minnie, pe Classon Avenue din Brooklyn. Malachy a plăcut-o pe Angela, iar ea l-a plăcut pe el. El avea un aer de câine bătut, care i se trăgea de pe urma celor trei luni pe care tocmai le petrecuse în închisoare pentru că furase un camion. El și prietenul lui, John McErlaine, crezuseră ce se zvonea la cârciumă, că mașina era plină ochi de conserve de fasole și carne de porc. Nici unul dintre ei nu știa să conducă, iar când poliția a văzut camionul poticnindu-se și zdruncinându-se pe Myrtle Avenue, l-a tras pe dreapta. Poliția a verificat camionul și s-a întrebat de ce-ar fura cineva un camion plin nu cu fasole și carne de porc, ci cu niște cutii de nasturi.

Cum pe Angela a cucerit-o mutra lui de câine bătut, iar Malachy se simțea singur după trei luni de închisoare, era musai să se lase cu tremurat de genunchi.

Tremuratul de genunchi înseamnă actul în sine comis la perete, cu bărbatul și femeia ridicându-se pe vârfuri și opintindu-se atât de tare că le tremură genunchii de emoția momentului.

De la tremuratul de genunchi, Angela s-a pomenit într-o situație interesantă și bineînțeles că i-au ieșit vorbe. Angela avea niște verișoare, pe surorile MacNamara, Delia și Philomena, căsătorite una cu Jimmy Fortune din districtul Mayo, cealaltă cu Tommy Flynn, chiar din Brooklyn.

Delia și Philomena erau niște femei voinice, pieptoase și aprige. Când treceau mândre pe străzile din Brooklyn, făpturile mai mărunte se dădeau la o parte, pătrunse de respect. Surorile știau ce e bine și știau ce e rău și orice îndoială putea fi risipită de una, sfântă, catolică și apostolică biserică. Știau că nu se cade ca Angela, femeie nemăritată, să fie într-o situație interesantă și aveau de gând să ia măsuri.

Și au luat măsuri. Cu Jimmy și Tommy după ele, s-au dus glonț la cârciuma de pe Atlantic Avenue unde Malachy putea fi găsit vinerea, zi de leafă atunci când avea de lucru. Omul cu cârciuma, Joey Cacciamani, n-a vrut să le primească pe surori, dar Philomena i-a spus că dacă ține să rămână cu nasul pe moacă și cu ușa-n balamale, atunci să le deschidă, că veniseră să facă lucrarea Domnului. Joey a zis bine, bine, ce ți-e și cu irlandezii ăștia. Frățioare! Belele peste belele.

Malachy, care stătea la capătul barului, s-a albit la față, a zâmbit pierit către pieptoase, le-a oferit de băut. Zâmbetul le-a lăsat indiferente, iar oferta i-au refuzat-o cu dispreț.

Nu știm din ce neam din nordul Irlandei te-oi trage tu, a zis Delia.

Se zvonește că ai ceva prezbiterieni în familie, ceea ce ar explica ce i-ai făcut verișoarei noastre, a zis Philomena.

Ei hai, ei hai, a zis Jimmy. Ce-i vina lui dac-o avea prezbiterieni în familie?

Tu să taci, a zis Delia.

Tommy n-a avut încotro și le-a ținut isonul. Ce i-ai făcut tu bieteii prăpădite e o batjocură pentru neamul irlandez și ar trebui să-ți fie rușine.